

DOF - Dansk Ornitologisk Forening



## Gråsirken fra Island fundet i Skagen!

*NYT FRA FUGLESTATIONERNE for andet år i træk kunne ringmærkerne på Skagen Fuglestation foretage en bemærkelsesværdig aflæsning af en ringmærket gråsirken. I 2017 var det en fugl med kinesisk ring. I 2018 var det så en fugl med islandsk ring. I denne artikel præsenteres det sidstnævnte fund og karaktererne gennemgås. Det er første gang, at en gråsirken, der er ringmærket på Island, bliver genmeldt udenfor Island. Der er dermed tale om en potentiel ny form for landet.*

Skagen har i løbet af de sidste to sæsoner vist sig som et rigtigt trækplaster for eventyrlystne gråsiskner der kommer langvejs fra. Sidste vinter blev der ved Skagen Fuglestation aflæst en stor gråsirken, der tidligere var ringmærket i det nordøstlige Kina. Den 14. oktober 2018 hang der igen en spændende gråsirken i et af ringmærkningsnettene i Skagen. En gråsirken med ring fra Island.

Dette er den første gråsirken mærket på Island som er genmeldt udenfor Islands grænser. Fuglen blev mærket i Akureyri på det nordlige Island i starten af januar 2018. 9 måneder efter blev den genfanget i Skagen 1.729 km. væk i fugleflugtslinje.



*På billedet ses den aktuelle gråsirken. Her er det værd og noterer sig den meget brune overside i forhold til stor gråsirken og de ret kraftige flankestriber, som fremstår tydelige mod fuglens hvide grundfarve. Samtidig ser man også et ret stort hoved der er buff farvet, et buff-farvet vingebånd. Den svage rosa-farve på brystet er noget der kunne antyde at det er en han. Foto: Skagen Fuglestation*

Fundet har et ganske interessant aspekt, idet de islandske ynglefugle tilhører formen ssp. islandica der ifølge IOC er en variation af ssp. rostrata.

I det tilfælde, at fuglen fra Skagen er en islandica vil det være første gang at denne underart træffes i Danmark og sandsynligvis også i resten af Skandinavien. Bestemmelse af gråsirken taxa er imidlertid ikke let, og DNA-analyser hjælper ikke meget. Desuden var der i den vinter den aktuelle gråsirken blev ringmærket, en historisk stor bevægelse af stor gråsirken (ssp. flammea) fra øst til vest, hvilket vanskeliggør bestemmelsen lidt mht. denne fugl. For selvom den ser ud som en islandica er variationen hos nordlig gråsirken stor og med invasionen i mente, kan det måske være svært helt at udelukke andre racer. Hvis den var fanget om sommeren på yngleplads havde det nok været lettere at vide sig helt sikker. Det gør dog ikke fundet mindre interessant, og giver anledning til nogle lærerige overvejelser.

Problematikken og besværet med og adskille lille (ssp. cabaret) -og stor gråsirken (ssp. flammea) både fra hinanden og fra hvidsirken (exilipes/hornemanni) er noget vi vist alle sammen kender til, som en tidskrævende vinter disciplin, der kan give en grå hår.

De fleste af os ornitologer har kendskab til feltbestemmelse af både lille og stor gråsirken, så det er ikke noget jeg vil komme nærmere ind på. Derimod kommer der en mindre gennemgang af, hvordan man kan bestemme en eventuel islandsk gråsirken islandica.

Der er en usikkerhed om, hvordan selve slægtsforholdet er mellem gråsiskener på Island. Dette skyldes at populationen består af en mørk form der minder rigtig meget om racen ssp. rostrata der bl.a. findes på

Grønland. Derimod er den lyse form anderledes og kan være nærmest lige så lys som hvidsisken, men i de fleste tilfælde minder de om stor gråsirken. Da der samtidig er biometriske mål der adskiller sig fra den mørke rostrata-form og den lyse islandica, så er der meget der tyder på, at de ikke er den samme race, men genetisk er de for tæt beslægtet til, at man kan adskille deres mitorondie-DNA (Herremans, 1990).

I teorien skulle det være muligt og adskille grønlandske/islandske gråsirkner fra både lille og stor gråsirken. Dog er der nogen der mener at den grønlandske ssp. rostrata og islandske islandica ikke kan adskilles, da de har mange dragtmæssige overlap (Stoddart, 2013).

Andre igen mener, at det er muligt at adskille de europæiske gråsirkner, her er der tale om cabarat, flammea og exipilipes, fra de nordatlantiske gråsirkneracer som omfatter islandica, rostrata og hornemanni. De islandske gråsirkener adskiller sig generelt fra vores hjemlige racer, ved at være større, med længere vinger og hale.

Islandica er større end stor gråsirken og hvidsisken. Den lyse form kan dragtmæssigt ligge imellem hvad man ser hos både stor gråsirken og hvidsisken. Den adskiller sig fra stor gråsirken ved at oversiden er mere brun end den er grå, dette kan give nogle associationer til lille gråsirken. Samtidig er de også buff-farvet i ansigtet og ned på brystet i en mere udpræget grad, end det man ser hos stor gråsirken.



*Her skal der især lægges mærke til den varmt farvede brune ryg, der står i kontrast til den lyse og sribede overgump. Man vil godt kunne se en lignende overgumptegning på en stor gråsirken, men disse vil typisk have en lysere dragt end det, den islandske fugl viser. Ud fra bl.a. de meget brede halefjersspidser og friske tertiærer kan man se at der er tale om en gammel fugl 2K+. Foto: Skagen Fuglestation*



*Her ses igen rosa-farvningen på brystet, den buff/sandfarve som går fra ansigtet og ned mod flankerne, samt ganske svage flankestriber, mod en hvid grundfarve på fuglens underside. De svage flankestriber adskiller sig fra stor gråsirken, som ville have mere markerede flankestriber.  
Foto: Skagen Fuglestation*



*Her ses underhaledekfjerene, hvor der kun er en enkelt fjer med et sort center. Denne fugl giver associationer til hvidsirken med en så sparsom markering, men det er en meget variabel karakter for denne race. Foto: Skagen Fuglestation*

De fleste minder dog mere om hvidsirken rent dragtsmæssigt, med en hvid grundfarve især på bugen og flankerne. Her er flankestriberne ikke lige så markante som hos stor gråsirken, og minder mere om det man ser hos hvidsirken. Det gør sig især gældende ved at de typisk er tydeligt markeret som sorte flankestriber på en hvid baggrund, der ikke "flyder ud" ned mod halen. Underhaledekfjerenes forekomst af sort kan være meget variabel og variere ligesom det også er hos hvidsirken og stor gråsirken. Der er dog tendens til at islandica generelt er lysere end stor gråsirken. Ligeledes er overgumpens afstribning også meget variabel. De lyseste fugle ligner hvidsirken, mens de mørkeste er ligeså mørke som det man ser hos ssp. rostrata. Dog ser man hos de fleste en overgumpstegning som man vil kunne forvente at se på en nordlig gråsirken. Disse fugle giver også det samme "fluffy"-indtryk som hvidsirken tit giver, når de puster fjerene op (Stoddart, 2013).



*Dette billede er taget på det nordlige Island 15.06.18 i et område, hvor der både skulle yngle hvidsirken og islandica. Fuglens nærmest ikke eksisterende flankestriber, hvide overgump og lyse rygfarve er noget der gør at den meget ligner en hvidsirken. Om sommeren kan de være meget slidte i dragten, hvilket gør gråsiskenerne lysere. Dette billede viser meget godt, hvor påpasselig man skal være med bestemmelse af gråsirken. Slid på fuglens fjerdragt er noget der skal tages højde for ved bestemmelse, især herhjemme på forårstrækket. Foto: Knud Pedersen*

Den mørke islandske form der ligner ssp. rostrata, så meget at det kun er små individer af ssp. rostrata der kan bestemmes i hånden fra den mørke form for islandica.

Det er meget svært og adskille de to former indenfor islandica fra hinanden. Men overordnet set kan den mørke form give associationer til lille gråsirken med dens meget brune farver og kraftige flankestriber der på underhaledækfjerene danner nogle pilespidsformede sorte tegninger.

I forbindelse med og skulle adskille den mørke islandica fra ssp. rostrata, så er islandica overordnet set lysere og visse individer kan minde om stor gråsirken, med en lys overgump. Samtidig er ansigtet, og selve fuglens grundfarve lysere end det man ser hos ssp. rostrata. Denne type vil dog typisk have en mørkere overside og kraftigere flankestriber end det man ser hos nordlig gråsirken.



Grønlandsk gråsirken – ssp. rostrata, Upernavik 13.09.2013. ssp. rostrata er ligesom islandica en stor og kraftig gråsirken der giver et brunt farveindtryk. Her ses den meget kraftige flankestribning tydeligt, der følger hele fuglens kropslængde. Ligesom der ses en kraftigt stribet overgump mod en hvid baggrund. Oversidens farve er som regel mørkere end hos stor gråsirken, typisk valnødderfarvet, men oversidens farve kan variere en del. Underhæledækfjerene er meget markeret med mørke pilespidsaftegninger, ssp. rostrata er mørkere end det man oplever ved stor gråsirken. Foto: Henrik Haaning Nielsen

På Island er der dog et overlap mellem de to former, hvor adskillelsen af dem er så godt som umulig (Stoddart, 2013).

Det er dog værd at huske på, at gråsiskner er notorisk svære og bestemme, og mangler ofte én specifik artskarakter der adskiller dem af. Tit sker det at man må opgive med sikkerhed at få bestemt alle de fugle man ser. Man kan på en måde sammenligne dem lidt med bestemmelsesproblematikken i sølvmågekomplekset, hvor det også typisk er en længere række af artskarakterer, som man bygger ens bestemmelse på, fremfor et altafgørende kendetegn.

Udover de førnævnte kendetegn, så adskiller islandica sig også på deres mål, der jo kan vise sig og være brugbare, hvis en ny ringmærker skulle være heldig og fange en spændende gråsirken i fremtiden.

	Lille Gråsirken Cabarat	Stor Gråsirken Flammea	Grønlandsk/mørk islandisk Rostrata/ mørk islandica	Lys islandsk Islandica	Hvidsirken Exilipes
Vingelængde(mm)	62 – 77	70 – 81	71 – 85	73 – 85	71 – 79
Halelængde(mm)	46 – 55	49 – 62	52 – 66	52 – 66	52 – 62

Næblængde (mm)	7 – 11	7 – 13	7.8 – 11	7.8 – 9.3	7 – 9.1
Næbhøjden (mm)	5 – 7	5 – 7	5.9 – 7.3	5 – 7	5 – 6.5

(Stoddart, 2013).

Til sammenligning kan det nævnes at Skagensfuglen havde følgende mål:

Vingelængde = 78 mm.

Halelængde = 59 mm.

Næblængde = 9 mm.

Næbhøjde = 6.7 mm.

- (Simon Sigaard Christiansen)

Som de fleste ved har der længe været en hel del usikkerheder angående hvorvidt lille, stor, islandica og rostrata er arter eller om de blot er forskellige racer/underarter under den samme art.

Som det ser ud nu, er de forskellige typer af gråsiskner for tæt beslægtet til at man ved mitochondrie-DNA kan fastslå om de er arter. Men i Danmark regner man endnu lille, stor og hvidsirken som hver sin art, hvilket der med tiden dog måske vil blive lavet om på.

IOC's taxonomi, som er den SU følger, inddeler de forskellige gråsirken racerne i følgende:

Lille Gråsirken *C. cabaret*

Stor Gråsirken *C.(f.) flammea*

Der indeholder: Grønlandsk Gråsirken *C. (f.) rostrata* og Islandsk Gråsirken *C. (f.) islandica*

Hvidsirken *C. (h.) hornemanni/exilipes*

- (IOC, 2019)

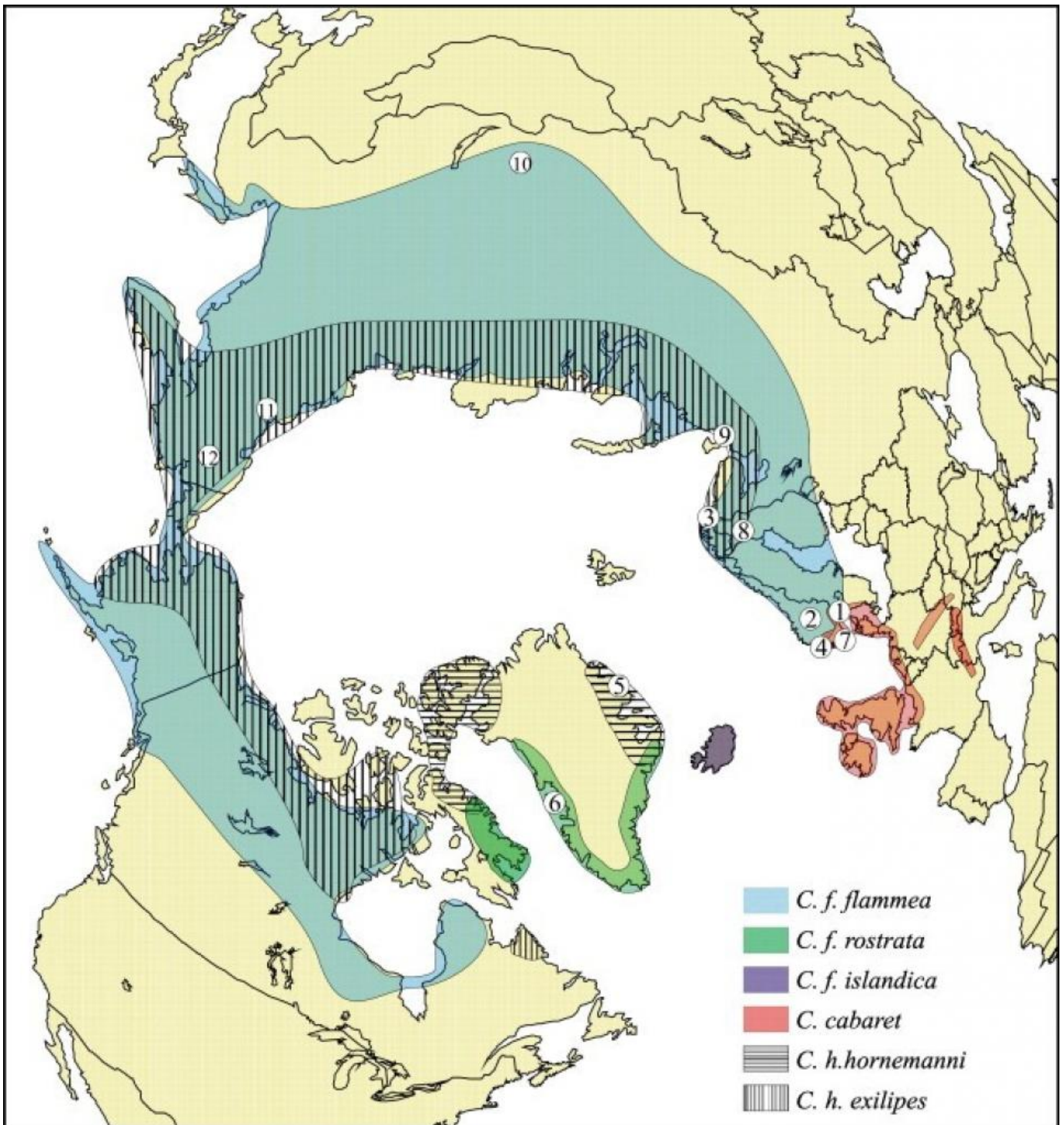
Denne inddeling har tidligere været fastlagt. Dog har der altid været mange forskellige meninger om de islandske gråsiskner. Tidligere gik nogle af disse ud på at, at den islandske ynglebestand har bestået både af flammea, hornemanni eller exilipes, og derved har været en stor pærevælling af en hybridsværm.

Herremans (1990) viste at de islandske gråsiskner, har to distinkte forskelligheder, der ikke bare er forskellige dragt karakterer, men også på mål. De lyse islandske gråsiskner har konsekvent mindre næb og længere haler end de mørke gråsiskner, og det er ikke kun i forhold til de mørke islandske fugle, men alle de mørke gråsiskner som omfatter alle racerne end hornemanni/exilipes.

Taget i betragtning af at de mørke islandske fugle ikke kan adskilles fra ssp. rostrata, regnes disse tit for samme race, hvorimod at de lyse fugle regnes for deres egen form (Stoddart, 2013).

Så man kan vist roligt sige at situationen på Island er meget kompleks.





(Marthinsen, 2008) Her ses en oversigt over, hvordan de forskellige gråsirkenformers udbredelse er.

En stor tak for lån af billeder skal rettes til Henrik Haaning Nielsen, Knud Pedersen og Skagen Fuglestation. Og tak til Henrik Knudsen og Simon Sigaard Christiansen for gennemlæsning.

#### Referencer

Herremans, M. (1990). TAXONOMY AND EVOLUTION IN REDPOLLS. ARDEA, pp. 441-458.


IOC. (2019).

Marthinsen, G. e. (2008). Low support for separate species within the redpoll complex (*Carduelis flammea*–*hornemanni*–*cabaret*) from analyses of mtDNA and microsatellite markers. *Molecular Phylogenetics and Evolution*, pp. 1005-1017.


Pennington, M. &. (2005). Greenland, Iceland & Hornemann's Redpolls in Britain. *Birding World*, pp. 66-78.


Riddington, R. a. (1997). Redpolls from Greenland and Iceland. *Birding World*, pp. 147-149.

Stoddart, A. (2013, December). Redpolls: a review of their taxonomy, identification and British status. *British Birds*, pp. 708-736.

 Dato:  
17. 03. 2019

 Skrevet af:  
René Worup Rørbæk

 Fotos af:  
Skagen Fuglestation  
Knud Pedersen  
Henrik Haaning Nielsen

 **Emner:**  
FELTBESTEMMELSE

 **Tags:**